

ÕIGUSKANTSLER

Teie 19.10.2007 nr 8-1-01/10418-195

Minister Rein Lang
Justiitsministeerium
Tõnismägi 5a
15191 TALLINN

Õiguskantsler 11.2007 nr 18-2/071617/00707558

Arvamus liiklusseaduse jt seaduste muutmise eelnõu kohta

Austatud härra justiitsminister

Pöördusite minu poole arvamuse saamiseks liiklusseaduse, karistusseadustiku, politseiseaduse, väärteomenetluse seadustiku, täitemenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmise eelnõu kohta. Eelnõu eesmärk on reageerida olukorrale seoses liiklustravalisusega ning näha ette selgemad ja efektiivsemad abinõud liiklussüütegude avastamiseks ja rikkujate mõjusaks karistamiseks.

Pean eriti positiivseks eelnõus sisalduvat ettepanekut, millega täpsustatakse joobe tuvastamise korda ning luuakse põhiseaduse (PS) §-st 11 tulenevale põhiõiguste ja vabaduste piiramise seadusliku aluse põhimõttele ja §-st 13 tulenevale õigusselguse põhimõttele vastav alus joobe tuvastamiseks ka väljaspool liiklusjärelvalvet.

Teen seoses kirjaliku hoiatamismenetluse, liiklussüütegude sanktsioonisüsteemi muudatuste ja joobe tuvastamise uue korraga järgmised tähelepanekud:

1. Kirjalik hoiatamismenetlus

1.1. Eelnõu kõige põhimõttelisemaks küsimuseks põhiõiguste riive aspektist on automaatse liiklusjärelvalve süsteemi rakendamisega kaasnev kirjaliku hoiatamismenetluse kord. Tunnustan siinkohal eelnõu autoreid, kes erinevalt tavapärasest praktikast ei ole eelnõu seletuskirjas piirdunud üldsõnalise tõdemusega, et eelnõu on põhiseadusega kooskõlas, vaid on analüüsinud väljapakutud regulatsiooni kooskõla põhiseadusega.

1.2. Eelnõu näeb ette väärteomenetluse erikorra, mis eelkõige peaks rakenduma automaatse liiklusjärelvalve käigus tuvastatud kiiruseületamise juhtude suhtes, kui sõidukit ei peatata ja sõiduki juhti ei ole koheselt võimalik tuvastada. Selliselt avastatud rikkumise eest võib eelnõu kohaselt teha kirjalikus menetluses hoiustrahvi, mille tasumise kohustus on sõiduki omanikul või vastutaval kasutajal.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

1.3. Eelnõu seletuskirjas on õieti märgitud, et väärted mahuvad inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) ja põhiseaduse mõttes kuriteo mõiste alla ehk nn kriminaalse materia alasse¹ ja eelnõus ettenähtud kirjalik hoiatamismenetlus riivab seetõttu PS § 22 lõikes 2 (*keegi ei ole kriminaalmenetluses kohustatud oma süütust tõendama*) sätestatud põhiõigust.

Riive seisneb täpsemalt selles, et hoiatustrahvi vaidlustamisel läheb tõendamiskoormis osaliselt, s.o sõidukit juhtinud isiku tuvastamise osas üle auto omanikule või vastutavale kasutajale. Eelkõige väljendub riive asjaolus, et kui hoiatustrahvi vaidlustamise järgselt uuendatud väärtemenetluses rikkuja isikut ei õnnestu tuvastada, kuulub hoiatustrahv tasumisele omaniku või vastutava kasutaja poolt.

1.4. Kuna enne hoiatustrahvi määramist ega ka hoiatustrahvi vaidlustamisele järgnevas väärtemenetluses ei kohustata sõiduki omanikku või vastutavat kasutajat andma ütlusi väidetava rikkumise ajal sõiduki roolis olnud isiku kohta, ei riivata eelnõus PS § 22 lõikes 3 (kedagi ei tohi sundida tunnistama iseenda või oma lähedase vastu) sätestatud.² Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on hiljuti asunud ka seisukohale, et EIÕK art 6 lõike 1 (iseenda vastu ütluste andmisele sundimise keeld) rikkumist ei ole olukorras, kus sõiduki omanik on kohustatud trahvi ähvardusel teatama eeldatava rikkumise (kiiruseületamine) ajal sõiduki roolis olnud isiku ja teate alusel esitatakse sõiduki omanikule süüdistus ja ta mõistetakse süüdi.³

1.5. Põhiõiguste ja –vabaduste riive on õigustatud, kui see toimub kooskõlas põhiseaduse enda nõuetega. Lisaks sätestab PS § 11, et piirangu peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Erandlikku menetluskorda ja põhiõiguste riivet põhjendatakse eelnõus liiklusrikkumiste paljususe, sõiduki juhi isiku tuvastamise ressursimahukuse, avalikust huvist tuleneva vajadusega sellistele rikkumistele efektiivselt reageerida ning lähtudes eeldusest, et omanik või vastutav kasutaja üldjuhul juhib sõidukit ise või vähemalt teab, kes seda teeb, ning kaasvastutab tema sõidukiga toimepandud rikkumiste eest.

Riigikohus on tõdenud teatud olukorras tõendamiskoormise osalise ümberpööramise ja süütuse presumptsiooni piiramise lubatavust.⁴ Lähtumist õiguslikust presumptsioonist pidas Riigikohus võimalikuks ka nn parkimistrahvide kaasuses, kus leiti, et sõiduki omaniku rikkumise presümeerimine juhul, kui tegelikku rikkujat ei tuvastata, on lubatav selliste rikkumiste

¹ RKPJKo 25.03.2004, 3-4-1-1-04 p 19.

² Vt ka EIK 08.04.2004 otsus asjas nr 38544/97 *Weh vs. Austria*: „53. In the present case the proceedings for speeding were conducted against unknown offenders, when the authorities requested the applicant under /.../ to disclose who had been driving his car on /.../. There were clearly no proceedings for speeding pending against the applicant and it cannot even be said that they were anticipated as the authorities did not have any element of suspicion against him. 54. /.../ It was merely in his capacity as the registered car owner that he was required to give information. Moreover, he was only required to state a simple fact – namely who had been the driver of his car – which is not in itself incriminating.”

³ EIK 29.07.2007 otsus asjas nr 15809/02 ja 25624/02 *O'Halloran ja Francis vs. Ühendkuningriigid*: „60. As to the use to which the statements were put, Mr O'Halloran's statement that he was the driver of his car was admissible as evidence of that fact by virtue of /.../, and he was duly convicted of speeding. /.../ It remained for the prosecution to prove the offence beyond reasonable doubt in ordinary proceedings, including protection against the use of unreliable evidence and evidence obtained by oppression or other improper means /.../, and the defendant could give evidence and call witnesses if he wished. /.../ the identity of the driver is only one element in the offence of speeding, and there is no question of a conviction arising in the underlying proceedings in respect solely of the information obtained as a result of section 172(2)(a).“

⁴ Vt lähemalt koos viidetega Riigikohtu lahenditele E. Kergandberg, M. Sillaots. *Kriminaalmenetlus*. Tallinn 2006, lk 55-56.

väheohtriku iseloomu, rikkumiste suure hulga ja lihtsate tehioolude tõttu ökonoomse ja efektiivse menetlemise huvides.⁵

Samuti on EIK lahendites korduvalt asunud seisukohale, et EIÕK-ga on kooskõlas teatud piirides õiguslike ja faktipresumptioonide kasutamine, mis panevad tõendamiskoormise osaliselt süüdistatavale. Sealjuures peab silmas pidama, et saavutatav eesmärk oleks proportsionaalne isiku õiguste riive ja kaitseõigusega.⁶ Eelnõus toodud põhjendustele sarnaseid argumente on ka EIK liiklusrikkumiste kontekstis aktsepteerinud.⁷ EIK on muu hulgas leidnud, et proportsionaalne on auto omanikule või vastutavale kasutajale pandud kohustus vastutada auto kolmandale isikule kasutada andmise eest.⁸

1.6. Riive õigustamiseks on eelnõus nn tasakaalustava kompensatsioonimehhanismina käsitletud rikkumise eest määratava trahvi õiguslikku olemust ja suurust ning isiku võimalust hoiatustrahv vaidlustada. Hoiatustrahv ei ole eelnõu kohaselt karistus, selle suurus on määratletud, seda ei kanta karistusregistrisse ja hoiatustrahvi määramisel ei ole muid karistusega sarnanevaid õiguslikke järelemeid (ei ole aluseks korduvuse arvestamisel ega too kaasa juhtimisõiguse äravõtmist). Seletuskirjas ei ole eraldi märgitud, et hoiatustrahvi tasumine või täitemenetluses sissenõudmine välistab *ne bis in idem* põhimõttest tulenevalt ka sama teo suhtes uue menetluse läbiviimise.⁹

1.6.1. Siinkohal juhin tähelepanu täiendavalt läbimõtlemist vajavale asjaolule, mis seondub hoiatustrahvi määramise ja sõidukiga liiklusrikkumise toimepanemise fakti võimaliku kajastamisega politsei andmekogus¹⁰. Kuna karistuslikud elemendid ei ole ka hoiatustrahvi puhul täielikult välistatud¹¹, on tegelikku rikkujat tuvastamata väärteto andmete kandmine politsei andmebaasi ja nende andmete kasutamine sõidukiomaniku või vastutava kasutaja õigusi riivavad toimingud.

1.6.2. Märgin, et liikluseaduse (LS) § 74⁵⁹ punktis 1 ettenähtud hoiatustrahvi suuruse määratlemise kord ei taga täielikult hoiatustrahvi ja karistusena mõistetava rahatrahvi eristamist. Näen probleemi just väiksemate kiiruseületamiste korral ja illustreerin seda järgmise võrdlustabeli näitel:

⁵ RKPJKo 22.02.2001, 3-4-1-4-01 p 13. Vt ka R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste- ja vabaduste kaitse. Tallinn 2004, lk 386.

⁶ EIK 07.10.1998 otsus asjas nr 10519/83 Salabiaku vs. Prantsusmaa, p 28.

⁷ Vt nt EIK 19.10.2004 loaotsus asjas nr 66273/01 Falk vs. Holland viitega Hollandi Ülemkohtu 15.07.1993 otsusele: „Further taking into account, on the one hand *a.* the extent of motorised traffic, often moving with great speed, and, as a result, the particular frequency of violations of traffic regulations; *b.* the limited possibilities for stopping traffic offenders and investigating traffic offences; *c.* the undesirability of leaving traffic offences unpunished as well as the interest of society in being able to take action against traffic offences; and, on the other hand: *d.* the circumstance that it may be assumed that in the vast majority of cases – certainly as regards the “private” part of road traffic – the driver of the motor vehicle is also the registered owner; *e.* the possibilities given by Articles 8 and 9 of the [Act] to the registered owner to oppose the imposition of the administrative sanction; *f.* the possibilities under civil law for the registered owner to reclaim, where he cannot oppose the administrative sanction under Article 8 or Article 9 of the [Act], the sum from the driver; and finally *g.* the fact that the imposition of an administrative sanction only concerns a limited financial sanction, /.../, is not incompatible with the second paragraph of Article 6 of the Convention.”

⁸ EIK 19.10.2004 loaotsus asjas nr . 66273/01 FALK vs. Holland.

⁹ RKKKo 05.05.2006, 3-1-1-21-06 p 4.1.

¹⁰ Nt politsei andmekogu asutamine ja andmekogu pidamise põhimääruse §-s 9 (süüteomenetluse andmestik) või §-s 10 (politsei ennetava tegevuse andmestik) nimetatud andmestikus.

¹¹ RKHKm 20.06.2007, 3-3-1-17-07 p 11:

Kiiruse ületamine km/h	Maksimaalne rahatrahvimäär LS § 74²² alusel (eelnõu redaktsioonis¹²)	Hoiatustrahvi suurus (eelnõu redaktsioonis)	Sanktsioonide erinevus suhtarvuna
5	kuni 600.-	250.-	2,4
10	kuni 600.-	500.-	1,2
15	kuni 600.-	750.-	0,8
20	kuni 600.-	1000.-	0,6
21	kuni 6000.-	1050.-	5,7
30	kuni 6000.-	1500.-	4
40	kuni 6000.-	2000.-	3
42	kuni 12 000.-	2100.-	5,7
50	kuni 12 000.-	2500.-	4,8
60	kuni 12 000.-	3000.-	4

Samuti võib olla ebaseproportsionaalne VTMS § 74⁵⁹ punkti 2 alusel sõiduki selleks keelatud kohas või liikluskorraldusvahendiga ettenähtud parkimiskorda või -viisi rikkudes parkimise eest kirjalikus menetluses määratav hoiatustrahv suurus 500.-, kuna maksimaalne rahatrahvimäär selle teo eest on LS § 74³⁷ lõike 1 alusel 600.- (10 trahviühikut). Ehk eeldusel, et üldjuhul ei rakendata maksimaalset rahatrahvimäära kujuneb hoiatustrahv teatud juhtudel suuremaks kui karistusena määratav rahatrahv.

1.6.3. Vähetähtsa väärtuse eest võib kehtiva korra järgi VTMS § 53 lõike 1 alusel füüsilisele isikule määrata hoiatustrahvi suuruses 25–200.-, juriidilisele isikule suuruses 200–1000.-. Lisaks märgin, et erinevalt uuest kirjalikust hoiatamismenetlusest, on praegu kehtiva hoiatamismenetluse kohaldamiseks vaja isiku nõusolekut.

Kuna mõlemal juhul – VTMS § 53 alusel ja eelnõus ettenähtud kirjalikus hoiatamismenetluses hoiatustrahvi määramisel - on tegu mittekarakteristliku sanktsiooniga, vajaks täiendavat ülevaatamist ja ka lähemat põhjendamist eelnõus väljapakutud hoiatustrahvide suurus kirjalikus hoiatamismenetluses, sh võrdluses kehtivate (väiksemate) hoiatustrahvi määradega.

1.7. Kirjaliku hoiatamismenetluse kohaldamise eeldused sisalduvad eelnõus VTMS § 54¹ lõikes 1.

1.7.1. Eelnõu seletuskirjas põhjendatakse kirjaliku hoiatamismenetluse vajalikkust peamiselt seoses automaatse kiirusekontrolliga ja vaid ühe lausega mainitakse ka parkimisnõuete rikkumisi. Eelnõu enda tekst aga võimaldab kohaldada uut menetlust laiemale ringile liiklusrikkumistele. VTMS § 54¹ lõike punkti 2 alla mahuvad mistahes järelevalveametniku poolt tuvastatud rikkumised, kui juhti ei ole kohapeal võimalik koheselt tuvastada. Veelgi täpsemalt on avatud uue menetlusega hõlmatavad liiklusrikkumiste liigid konkreetse hoiatustrahvi määra ettenäges LS §-s 74⁵⁹. Samal ajal on viidatud sätte punktis 4 tegu avatud loeteluga. Selliste rikkumiste massilisust eelnõus ilmselt presümeeritakse, kuid lähemad selgitused ja statistika seletuskirjas kahjuks puuduvad. Pean vajalikuks, et eelnõu seletuskirja selles osas täiendataks. Vastasel korral on raske hinnata kirjaliku hoiatamismenetlusega kaasneva riive proportsionaalsust.

¹² Senikehtiv kuni 50 trahviühiku suurune rahatrahv 21–40 km/h kiiruseületamise eest asendatakse eelnõus kuni 100 trahviühikuga (LS § 74²² lõige 2).

1.7.2. VTMS § 54¹ lõike 1 punkti 3 (*teo raskus või muud asjaolud ei nõua teo toimepannud isiku väljaselgitamist*) puhul jääb eelnõu praeguses redaktsioonis arusaamatuks, kas tegu on iseseisva alusega kirjaliku hoiatamismenetluse kohaldamiseks või täiendava tingimusega sama lõike punktides 1 ja 2 nimetatud eeldustele.

Juhul, kui punktis 3 nimetatu on mõeldud iseseisva alusena kirjaliku hoiatamismenetluse kohaldamiseks, jätab see kohtuvälisele menetlejale liialt suure otsustusruumi ning sellist PS § 22 lõike 2 riivet ei saa toetada. Lisaks tekib sellise laia aluse puhul küsimus seosest VTMS § 30 lõike 1 punktiga 1, mis lubab väärteomenetluse lõpetada otstarbekuse kaalutlusel ja mis erinevalt kriminaalmenetlusest ega ka kirjalikust hoiatamismenetlusest ei too isikule kaasa teatud kohustuse panemist.

Juhul, kui punktis 3 nimetatu on tingimus, mis peab esinema koos punktis 1 või 2 nimetatud alusega, tuleb lõige vastavalt arusaadaval viisil ümber sõnastada.

1.8. Kirjalikku hoiatamismenetlust kohaldatakse VTMS § 54¹ lõike 1 kohaselt sõiduki registrijärgsele omanikule või vastutavale kasutajale. Eelnõust nähtub, et kohtuvälisel menetlejal on õigus valida hoiatustrahvi adressaat ise, kui liiklusregistrisse on kantud lisaks füüsilisest isikust omanikule ka füüsilisest isikust vastutav kasutaja või vastutavad kasutajad või kui sõiduk on mitme füüsilise isiku kaasomandis. Tuleks kaaluda kas on võimalik sätestada järjekord, mida kohtuvälise menetleja peab adressaadi valikul järgima. Parkimistasu maksmata jätmisel määratava viivistasu adressaat on LS § 50² lõikes 2 vastavalt reguleeritud.

Täiendavat selgitamist vajab see, kes on kohustatud hoiatustrahvi tasuma juriidilise isiku või asutuse (VTMS § 54³ lõike 3 sõnastuses) omandis või kasutuses oleva sõiduki puhul. Eelnõu kohaselt saadetakse teade VTMS § 54³ alusel juriidilisele isikule või asutusele. Eelnõuga lisatava LS § 11¹ teise lause järgi on vastutav kasutaja ka Eestis registreeritud juriidiline isik, kuid asutuse või organi sõidukist selles sättes juttu ei ole. Arvestada tuleb ka sellega, et kui juriidiline isik on KarS § 14 kohaselt süüteo subjekt, siis riik, kohalik omavalitsus ega avalik-õiguslik juriidiline isik seda ei ole. VTMS § 53 järgi võib hoiatustrahvi määrata ka juriidilisele isikule, kuid mitte asutusele ega organile.

Samuti on ebaselge kirjaliku hoiatamismenetluse kohaldatavus välisriigis registreeritud sõidukite puhul. Eelnõu seletuskirjas võiks selgitada ka hoiatustrahvi täitmise seonduvaid aspekte tulenevalt EL Nõukogu 24.02.2005 raamotsusest 2005/214 JSK rahaliste karistuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamise kohta.

1.9. VTMS § 54¹ lõikes 2 ja § 54² lõike 3 punktis 4 on sõnaselgelt väljendatud, et kirjalikus hoiatamismenetluses määratud hoiatustrahv ei ole süüteo eest kohaldatav karistus, seda ei kanta karistusregistrisse ning sellele ei või tugineda süüteo korduvuse ega muude õigusjärelmite kohaldamisel. Normitehniliselt ei ole sama põhimõtte kordamine kahes järjestikus paragrahvis vajalik. Samas teen ettepaneku täiendada vastavalt ka senikehtivat hoiatamismenetlust reguleerivat VTMS § 53 (hoiatamismenetluse kohaldamine) või § 54 (hoiatamisotsus), kus võiks samuti isikut teavitada hoiatustrahvi mittekaristuslikust olemusest.

Täiendavalt võiks isikut trahviteate saatmisel koheselt teavitada ka VTMS § 54⁵ lõikes 3 sätestatud õigusjärelmist. Lisaks ei ole eelnõu praeguse redaktsiooni puhul selge, kuidas VTMS § 54⁵ lõikes 3 nimetatud juhul menetluse uuendamine toimub: kas saadetakse uus trahviteade või hoiatustrahvi tasumise kohustus märgitakse väärteomenetluse lõpetamise määrusesse ja kuna hakkab kulgema vabatahtliku tasumise tähtaeg.

1.10. Isiku õiguste tagamise aspektist on oluline eelnõus ka VTMS § 54⁵ lõikes 4 nimetatud õigus taotleda hoiatamistrahvi määramise vaidlustamise tähtaja ennistamist. Siiski on tegemist üldpõhimõttega, millele laieneb VTMS §-s 38 sätestatu. Seetõttu ei ole õigussüsteemiliselt õige teha vastav täiendus vaid ühe menetlusliigi juurde, vaid täiendus peaks olema kajastatud ka kõigi teiste menetlusotsustuste juurde. Alternatiivina soovitan selle õiguse kajastamist väärtomenetluse dokumendiplankides, mille näidiste kehtestamise õigus on VTMS § 51 kohaselt justiitsministril.

Kuna nimetatud menetlusdokumentide näidisvormid on kehtestatud enne kriminaalmenetluse seadustiku jõustumist 01.07.2004, vajavad need nagunii uuendamist. Vaatamata kohtuvälise menetleja paljususele ja sellest tulenevatele võimalikele erisustele pean näidisvormide kehtestamist vajalikuks isiku õiguste parema kaitse tagamise eesmärgi silmas pidades. Näiteks on avaldajad korduvalt pöördunud minu poole probleemiga, et kuna kohtuvälise menetleja otsust menetluslusele isikule kätte ei toimetata ja ta peab sellele ise järele minema, siis on neile tulnud ebameeldiva üllatusena see, et kohtuvälise menetleja otsuse vaidlustamise tähtaeg hakkab kulgema otsuse kohtuvälise menetleja juurest kättesaamise päevast ja selle tähtaja ennistamisel ei ole teadmatust loetud mõjuvaks põhjuseks. Järelduse kaebetähtaja kulgemise ja otsuse kohtuvälise menetleja juurest kättesaamise aja seose kohta saab teha tuginedes väärtomenetluse seadustiku erinevate sätete koosmõjust, kuid juriidilise erihariduseta isikule on see raskesti mõistetav. Teen ettepaneku lahendada eelkirjeldatud probleem kas VTMS § 69 (väärtoprotokolli sisu) täiendamise teel või vastava menetlusdokumendi näidisplanki vastaval viisil täiendades.

1.11. VTMS § 54⁵ lõikes 1 on sätestatud kirjalikus hoiatamismenetluses määratud hoiatustrahvi vaidlustamise tähtaeg. Pean kuue nädala pikkust tähtaega isiku õiguste kaitse seisukohalt sobivaks, kuna selle aja jooksul on isikul võimalik realiseerida ka talle VTMS § 54² lõike 3 punktiga 3 antud õigust saada koopia fotost, filmist või salvestisest, millega rikkumine fikseeriti. Siiski ei ole sätte redaktsioonist üheselt väljaloetav see, mis tähtpäevast hakkab kulgema vaidlustamise tähtaeg. Samuti võib tekkida probleeme filmist või videosalvestisest koopia saatmisega, mõeldud on ilmselt koopiat konkreetsest kaadrist. Seletuskirjas võiks kajastada seda, et isikul on õigus saada vastav koopia tasuta.

2. Juhtimisõiguse äravõtmine põhikaristusena väärtegude eest

2.1. Eelnõuga muudetakse karistusseadustikku (KarS) ja juhtimisõiguse äravõtmine sätestatakse väärteo eest mõistetava uue põhikaristusena. Põhjenduste kohaselt on tegu ökonoomse karistusliigiga, mis oleks mõjus isikute suhtes, keda ei ole võimalik mõjutada rahatrahviga, ja mille täitmisega ei kaasne märkimisväärseid kulutusi.

2.1.1. Nõustun eelnõu seletuskirjas väidetuga, et rahatrahv väärteo põhikaristusena ei pruugi olla mõjus isikutele, kellel ei ole vahendeid trahvi tasumiseks või kelle majanduslikku olukorda arvestades on trahvisumma ebaefektiivne. Samal ajal ei nähtu seletuskirjast, miks ei ole mõjus teine karistusseadustikus sätestatud väärtegudele kohaldatav põhikaristus – arest ja asendusarest rahatrahvi maksmata jätmise korral. Seda enam, et eelnõuga täiendatakse enamlevinud liiklusrikkumiste sanktsioone ka aresti kui alternatiivse põhikaristusega lisaks rahatrahvile ja juhtimisõiguse äravõtmisele.

Juhtimisõiguse äravõtmine lisakaristusena väärteo eest karistusseadustikus säilib ning selle tagajärjel muutub minu hinnangul kohtuvälise menetleja jaoks keerulisemaks süüteo vastava karistuse valik konkreetsel juhul. See omakorda võib kaasa tuua kohtuvälise menetleja otsuste

veelgi sagedasema vaidlustamise kohtutes ning koos sellega pikeneb ka menetluse kogupikkus. Seda riski eelnõu seletuskirjas selgitatud ei ole.

2.1.2. Kui isegi nõustuda argumendiga, et juhtimisõiguse äravõtmise täitmine on vähekulukas (seisneb isiku enda hoidumises sõiduki juhtimisest) ja seetõttu on mõistlik sätestada see põhikaristusena väärteo eest, ei saa tähelepanuta jätta selle kohustuse täitmata jätmise järelemeid. Nimelt näeb LS § 74¹ (mootorsõiduki või trammi juhtimine juhtimisõigusega isiku poolt) lõige 2 ette väärteokaristuse mootorsõiduki juhtimise eest muu hulgas isiku poolt, kellelt on mootorsõiduki või trammi juhtimise õigus ära võetud. Sellisel juhul saab isikule karistusena määrata ainult rahatrahvi või aresti. Lisakaristusena juhtimisõiguse äravõtmine isikult, kellel see on teo toimepanemise ajal juba ära võetud, ilmselt kõne alla ei tule. Seega kaasnevad uue vahelejäamisega paratamatult kulud, mida juhtimisõiguse äravõtmise põhikaristusena sätestamisega kavatsetakse kokku hoida.

2.2. Arvestades eelpool toodut tahan tähelepanu juhtida veel ühele väärteo eest ettenähtud karistustega seotud laiemale aspektile, mis omab tähtsust ka liiklusrikkumiste puhul.

KarS § 44 lõikest 5 tulenevalt ei saa kuriteo eest alla kaheksateistaastast isikut karistada rahalise karistusega, kui tal puudub iseseisev sissetulek. KarS § 47 väärteo eest mõistetava rahatrahvi puhul sellist piirangut ette ei näe. See viib olukorrani, kus alla kaheksateist aastast isikut, kelle suhtes väärteomenetlust otstarbekusest ei lõpetata, saab karistada üksnes arestiga. See kehtib ka täisealise süüdlase kohta, kes talle määratud rahatrahvi ei tasu ja kelle karistus asendatakse tulenevalt KarS §-st 72 seetõttu asendusarestiga. Kui liiklusrikkumistele efektiivseks reageerimiseks peetakse vajalikuks laiendada karistuste valikut, teen ettepaneku võtta ministriumis lähitulevikus päevakorda üldkasuliku töö kui väärteokaristuse ühe alternatiivi rakendamise võimalikkuse arutamine.

3. Joobe tuvastamise uus kord

3.1. Politseiseadust (PolS) täiendatakse peatükiga V² ja etteruttavalt kavatsetakse jõustada korrakaitseaduse eelnõus 49 SE II sisalduv regulatsioon. Toetan seda algatust, kuid pean vajalikuks juhtida tähelepanu selle muudatusega kaasnevatele üksikutele kitsaskohtadele.

3.2. Sissejuhatavalt juba rõhutasin joobeseisundi tuvastamise korra kehtestamist ka väljaspool liiklusjärelvalvet. Märgin siinkohal, et erinevalt korrakaitseaduse eelnõust (§ 36) ei sätestata käesoleva eelnõuga politseiseadus üldist joobeseisundi mõistet. Eelnõu kohaselt jääb see mõiste ka edaspidi üksnes liiklusseadusesse. Kuna joobeseisundi tuvastamisel riivatakse isiku põhiõigusi ning eelnõuga nähakse ette volitusnormid täitevvõimule erinevate rakendusaktide kehtestamiseks, pean vajalikuks defineerida joobeseisund ka politseiseaduses.

3.3. Seoses joobeseisundi tuvastamise uue korra lisamisega politseiseadusesse oleks õigusselguse põhimõttest tulenevalt korrektne vaadata üle ka uute sätete ja terminikasutuse sobivus politseiseadusesse. Toon alljärgnevalt mõned probleemi illustreerivad näited.

3.3.1. PolS § 13 lõike 1 punkt 16 alusel on politseil õigus kõrvaldada sõiduki juhtimiselt muu hulgas isikuid, keda kahtlustatakse alkoholi- või narkootikumijooles. Eelnõuga seadusesse lisatava § 15⁷ lõike 1 kohaselt on aga politseil õigus kontrollida alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu uimastava aine esinemist. Sama seaduse kaks sätet ei ole seega omavahel kooskõlas.

3.3.2. PolS § 15² lõike 2 punktid 2 ja 3 ning lõiked 3 ja 5 räägivad erinevatest joobeastmetest (kerge, keskmine, raske). Sellist joobeastmete jaotust joobeseisundi tuvastamise osas eelnõust ei nähtu. Kui need on kavas sätestada rakendusaktidega, peab vastav volitus olema sõnaselgelt seaduses ette nähtud.

3.3.3. PolS 15² lõike 5 kohaselt toimetatakse kerges joobes alaealine üldjuhu alaealiste keskuse, turvakodu, täiskasvanud perekonnaliikme, hooldaja või eestkostja hoole alla. Eelnõuga lisatava PolS § 15⁹ lõike 3 kohaselt võib joobekahtlusega alaealise vajaduse korral toimetada vanema või seadusliku esindaja juurde või kohaliku omavalitsuse hoolekandeesutusse. Jäeb arusaamatuks, kas nimetatud sätted reguleerivad erinevaid olukordi või on tegu sama reegli erineva sõnastusega.

Lugupidamisega

Allar Jõks